

Mahpushane defterleri de şiire dahil!

Yapı Kredi Yayınları, 5000'inci **Kitap** olarak Nâzım Hikmet'in 'Cep Defterlerinde Kavga, Aşk ve Şiir Notları' adlı görkemli bir çalışmayı şiir severlere armağan etti. Büyük **şaire** hapisanelerde yarenlik eden bu altı cep defteri, Nâzım'ın "kararmasın yeter ki/ sol memenin altındaki cevahir" umudu, inancı ve kararlılığının elyazısı halidir.

HAYDAR ERGÖLEN
haydaree@yahoo.com

Kimden söz ediyoruz? Nâzım Hikmet'ten. Cumhuriyet döneminin en büyük, bana göre de Türk şiirinin Yunus Emre'den sonra gelen **şairinden**. Nereden söz ediyoruz? Mahpushanedен. Yani, **şair** yattığı yerden belli olur sözünün mekânından. Neden söz ediyoruz? Defterlerden. Peki ne diyoruz? "Mahpus yata yata biter" dediğini **Sabahattin Ali'nin**, Nâzım Hikmet için "Mahpus yaza yaza biter"e çeviriyoruz.

Şairin memleket sevgisinde önemli bir yeri olan mapus damlarında, "memleketimi seviyorum: çınarlarında kolan vurdum, hapisanelerinde yattım" demiştir, ona yarenlik yoldaşlık eden altı cep defteri daha yayımlandı. **Altı defter ve Handan Durgut'un bunlara yazdığı 'Zeyl'** ile. Artık bir nevi 'Leyla ile Mecnun' hikâyesi gibi klasikleşen aşk hikâyesinin kadın kahramanı **Piraye'nin** koleksiyonundan bu defterler de: "**Nâzım Hikmet'in** Cep Defterlerinde Kavga, Aşk ve Şiir Notları (1937-1942)". **Yapı Kredi Yayınları**, 5000'inci **Kitap** olarak bu görkemli çalışmayı şiir severlere armağan ediyor. Ne mutlu bize, hapisanelerden çıkarırsak da Nâzım Hikmet gibi dünya durdukça yaşayacak dev bir **şairimiz** var.

İstanbul, Ankara, Çankırı ve Bursa hapisanelerinde kullanmış bu defterleri.

Birinci defter, **şairin** 'kahrolası acı'na dairdir ve 1937'de İstanbul Tevkifhanesi'nde cebindeki defterdir. El kadar bir defter, 6x9 cm. İspanya İç Savaşı yılları ve **şair** 'Talipsisiz Yusuf'un Gemisiyle Barselon'a Seyahat' şiirini yazmaya, karakalem gemi desenleri çizerek hazırlıyor. **Piraye'nin** adını kaligrafik olarak yazıyor farklı biçimlerde. Özenle, sevgiyle. Deftere hem Latin alfabesiyle yazıyor hem de Eski Türkçe. Ran soyadını da ilk kez bu defterde yazıyor. 1934'te çıkarılan So-

yadı Kanunu'na direnince, Piraye hiçbir anlamı olmayan bu soyadını bulur. Yargulamalardan biri beraatla sonuçlanınca, Piraye'nin P'sini pembe kalemle yazıyor! Ve **Piraye için 'karım, bedenim, yârim, ahuzarım, varım, gözüm, kaşım, kollarım' övgüleri, benzetmeleri...**

İkinci defter, "Bu anda ne kavga, ne hürriyet, ne karım" diyen **şairin** bahtiyar olduğu 'o an'a dairdir. 1938'de Harp Okulu Davası boyunca tutulduğu Ankara Merkez Komutanlığı Askeri Hapishanesi'nde cebindeki defterdir. 8x11 cm. **Tecritte geçen 56 günün çetelesini çıkarmıştır bu defterde. Askeri hâkimin "Oynama bıyıklarınla!" diye azarladığı da yazılıdır, İpek Film'den, Haber gazetesinden alacakları da. 38'in şubat, mart ve nisanında toplam 155 lira alacağı vardır. Ah bu şairler, alacağa gelince beceriksizleşirler! 15 yıla hüküm giyer. Ünlü şiirini yazar: "Bu gün pazar/ Bu gün beni ilk defa güneşe çıkardılar". Bir de **Kitap** listesi vardır, **Nasreddin Hoca'dan Balzac'a, Reşat Nuri'nin 'Yeşil Gece'sine...****

'ADALET' DOLU SAYFA

Üçüncü defter, meselenin ne olduğuna dairdir: "Esir düşmekte değil/ teslim olmamakta bütün mesele" ve 1938 yılında Erkin gemisinde ve İstanbul Tevkifhanesi'nde cebindeki defterdir, 7x11 cm. Donanma Komutanlığı'nın soruşturma notları ve 'Memleket-

timden İnsan Manzaraları'na dönüşen 'Meşhur Adamlar Ansiklopedisi'nin ipuçları vardır. İş Bankası defteridir ve 'Acenda Sahibinin' diye başlayan bilgi kısmına, adresini "Hapishaneler" olarak yazıyor. Banka hesap numarası "**Şimdilik 15 sene'dir! Otomobil plakasını ise "Alay mı ediyorsun?"** diye yanıtlar. Defterin bir sayfasını Eski Türkçe 'adalet' sözcüğüyle doldurmuştur. Hiçbir şey değişmemiş memlekette, **şair** yine hâpiste, adalet yine yok, zulüm yine zulüm!

Defterler giderek kalınlaşmaya ve büyümeye başlar. 8x13 cm boyutlarındaki dördüncü defter, "açlığın, karanlığın ve çığlıkların içinden/güneşli elleriyle kapımızı çalacak olan/gelecek günlere güvenimi kaybetmedim hiçbir

zaman" diyen **şairin** inancına dairdir ve 1939'da İstanbul Tevkifhanesi'nde, 1940'ta Çankırı Cezaevi'nde cebindeki defterdir. İçinde eski Türk ve Hint bilgelerinin sözünce 1939'un önce kaplan, sonra tavşan yılı olduğundan Kerbelâ Vakası'na kadar bilgelerin yer aldığı **bu ajandaya şair 79 kg olduğunu yazıyor**. Sonra Kuvayı Milliye'nin sekizinci babını. **Çankırı'da Piraye için "Birbirimizi. Ve bir insan davasını sevebildik. Yaşadık diyebiliriz" diye yazıyor**. Dr. Hikmet Kıvılcımlı ve Kemal Tahir'le kaldıkları Çankırı mapusundaki odanın krokisini de çizmiş. **Almanca ve Rusça çalışmış. Bolca para hesabı yapmış.**

Beşinci defter, "Aslolana dairdir... Aslolan, hayattır!" der. 1940'ta Çankırı Cezaevi'nde ve 1941'de Bursa Hapishanesi'nde cebindeki defterdir. Boyutu biraz daha büyümüş, 8,7x14 cm, ve en kalın defterdir. "**Çankırı'dan Piraye'ye Mektuplar'** bu deftere yazılmıştır ve defter "Cihan Harbi yıllarında Anadolu'nun iki şehrinde, dört duvar arasında tutulan **şairin** 'çok şükür muharebeye girmemiş olmamızın verdiği inşirah'la o geniş Manzaralar'ı nasıl yazdığını gösterir." **Sonunda eşya listesi ve dokuma tezgâhından sağlanan paranın hesabı vardır.**

Altıncı ve son defter ise "Dünya dövüşürken kolu bağlı oturmanın acısına dairdir" ve 1941 ve 1942'de Bursa Cezaevi'nde cebindeki defterdir. İncecik, küçük. 'Memleketimden İnsan Manzaraları'nı önceki defter gibi buna da yazmasını sürdürmektedir.

Tasarımını Mehmet Ulusel'in yaptığı defterler, bir büyük dünya **şairinin**, Nâzım Hikmet'in "içerde on yıl on beş yıl/ daha da fazla hatta/ geçirilmez değil/ geçirilir/ kararmasın yeter ki/ sol memenin altındaki cevahir" umudu, inancı ve kararlılığının el yazısı halidir. ■

